

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปัว จังหวัดน่าน

The Tourist Destination's Capacity Development for Pua District, Nan Province

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์¹
Rudklaw Pampasit

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม ความพอใจของนักท่องเที่ยว และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว อำเภอปัว จังหวัดน่าน วิธีการศึกษาได้แก่ 1) การสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 308 คน 2) การสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 3) การจัดสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการและผู้นำชุมชน และ 4) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 10 คน ผลการศึกษากฎเกณฑ์และความพอใจพบว่านักท่องเที่ยวมีความประทับใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นจุดขายของอำเภอปัว และจากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งกลุ่มแรงกดดันในการพัฒนาเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญสูง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติดอยภูคา วัดปรังค์ วัดตันแหลง วิถีชนเผ่าตำบลปากกลาง และโฮมสเตย์ตำบลศิลาเพชร กลุ่มที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญปานกลาง ได้แก่ น้ำตกศิลาเพชร เครื่องเงินตำบลปากกลาง เทศกาลกว๋าง วัดพระธาตุเบ็งสกัด เทศกาลดอกชมพูภูคา และกลุ่มที่ 3 แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่ำ ได้แก่ วัดร่องแงง วัดพระธาตุจอมแจ้ง วัดพระธาตุจอมทอง อนุสาวรีย์พญาผานอง ทั้งนี้การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับความแรงกดดันในการพัฒนาเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นสำหรับภาครัฐโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดเกณฑ์และความพร้อมในการพัฒนาแต่ละด้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน

Abstract

This paper was part of the research project on sustainable tourism development plan for Pua district, Nan province. It aimed to study the tourist behavior, tourist satisfaction, and tourist destination's capacity. The study method involved 4 processes: (1) applying the questionnaires to ask 308 Thai tourists, (2) surveying the capacity of the tourist destinations, (3) organizing group discussion with the entrepreneurs in tourism industry and community leaders, and (4) interviewing 10 officers in both local administration and government sector. For tourist behavior and satisfaction, the result revealed that the tourists' impression toward Pua district was on its nature and history related activities, implying that these two functions could later be developed into the tourism highlights. And from evaluating the tourist destinations' capacity, we could classify them into 3 groups as follows. Group 1, the highly significant, included Doi Phu Kha National Park, Wat Prang, Wat Ton Laeng, Ethnic Lifestyle in Pa Klang District, and Homestay in Sila Petch District. Group 2, the moderately significant, included Sila Petch Waterfall, Silverware of Pa Klang District, Hercules Beetle Fighting Festival, Wat Phra-that Beng Sakat, Chompoo Phu Kha Flower Festival. Group 3, the least significant, composed of Wat Rong Ngang, Wat Prathat Chom Chaeng, Wat Prathat Chom Thong, Phaya Pha Nong Monument. Fundamentally, the government sector needs an evaluation of tourist destination's capacity as a crucial tool for prioritizing

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

the need for development. Particularly for the local administration, it then could clearly define its strategy, action plans or collaboration projects to effectively develop the tourism. Also, the local administration will be benefited more from tourism industry. Being more aware of this fact, the people in the community will come to participate in establishing the regulation toward tourism, and prepare themselves to be ready for sustainable development.

Keyword: tourist destination's sustainable capacity development

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้ให้ความสำคัญกับภาคเศรษฐกิจการท่องเที่ยว โดยกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อมมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เป็น “ศูนย์กลางด้านการบริการและการท่องเที่ยว” มีแนวทางการพัฒนาคือยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน ให้เป็นแหล่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมโดยฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและพัฒนายกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ เพื่อให้มีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ และเป็นเครื่องมือในการช่วยสร้างรายได้ให้กับภาคเกษตรและชุมชนในชนบทไทย และได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ไว้ 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก 2) การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน 3) การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว 4) การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว และ 5) การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

จังหวัดน่านเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัจจุบันพบว่ามีกรขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วในระยะ 5 ปีที่ผ่านมาและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมได้แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง และ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจะกระจายไปในอำเภอรอบนอกโดยเฉพาะอำเภอปัวซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดน่านเพราะสามารถเชื่อมต่อไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ด่านชายแดนห้วยโก๋น ส่งผลให้การท่องเที่ยวอำเภอปัวมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จากความหลากหลายด้านการรองรับการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นทางธรรมชาติ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ประกอบกับนโยบายของภาครัฐ กลุ่มจังหวัด และจังหวัดที่ต้องการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นเมืองท่องเที่ยวซึ่งเป็นตลาดทางเลือกของธุรกิจท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ หากไม่มีการเตรียมการและวางแผนรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวที่ดี จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อคนในท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม

การศึกษาพฤติกรรมและความพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวอำเภอปัว และการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปัว จังหวัดน่าน เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอปัว จังหวัดน่าน เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนานำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์แผนงาน/โครงการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอปัว จังหวัดน่าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดเกณฑ์และความพร้อมในการพัฒนาแต่ละด้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวอำเภอปัว จังหวัดน่าน
2. เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปัว จังหวัดน่าน

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ได้เก็บข้อมูลกับประชากร 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 นักท่องเที่ยวชาวไทย การสุ่มตัวอย่างจะไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non Probability) ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) จำนวน 308 คน เป็นการเลือกโดยที่สมาชิกทุกหน่วยมีโอกาสถูกเลือกไม่

เท่ากัน เมื่อพิจารณาวิธีการสุ่มตัวอย่างของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 โดยให้เปอร์เซ็นต์ความผิดพลาดที่ 10 จะต้องทำการเก็บตัวอย่างไม่น้อยกว่า 166 คน (ตาราง 1) จากประชากร 100,000 คน และในการศึกษาครั้งนี้พบว่าไม่มีข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวอำเภอปัวสำหรับอ้างอิงจำนวนประชากร ดังนั้นจึงให้ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ไม่เกิน 100,000 คน (จากการสอบถามผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว) และการเก็บข้อมูลภาคสนามได้ทำการเก็บข้อมูลจำนวน 308 ตัวอย่าง เมื่อความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นโดยทำการกระจายการเก็บข้อมูลตามสถานที่ท่องเที่ยว เช่น วัด น้ำตก ร้านขายของฝาก โรงแรม และรีสอร์ท เป็นต้น

ตาราง 1 แสดงจำนวนที่น้อยที่สุดของขนาดตัวอย่างที่ประชากรมีขนาดเล็กของ Yamane

ขนาด ประชากร (N)	ขนาดตัวอย่าง					
	95% Level Confidence			99% Level Confidence		
	3%	5%	10%	3%	5%	10%
3,000	788	341	94	1,142	544	158
5,000	880	357	95	1,347	586	161
10,000	965	370	96	1,556	622	164
20,000	1,014	377	96	1,687	642	165
50,000	1,045	382	96	1,777	655	166
100,000	1,058	383	96	1,809	659	166

ที่มา: Louis M. Rea, Richard A. Parker. (1997, p.121)

กลุ่มที่ 2 ผู้ประกอบการ การสุ่มตัวอย่างใช้เทคนิคการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่พัก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้นำ การสุ่มตัวอย่างใช้เทคนิคการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จะเลือกจากชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวและชุมชนมีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว จำนวน 15 คน

กลุ่มที่ 4 เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จะเลือกผู้ให้ข้อมูลจากตำบลที่มีแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เพื่อให้ได้ข้อมูลไปใช้ในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างครบถ้วน ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) แบบสอบถามใช้เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพฤติกรรม และความพอใจกลุ่มนักท่องเที่ยวอำเภอปัว ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวตามกิจกรรมการท่องเที่ยว

2) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549) ใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวจากผู้ประกอบการ และแกนนำชุมชน โดยกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งและจัดลำดับความสำคัญความเร่งด่วนในการพัฒนา โดยใช้หลักเกณฑ์ที่สำคัญ 2 หลักเกณฑ์ คือ

2.1) หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามความสำคัญ เป็นการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่คัดเลือกจากความนิยมและความพร้อมในการรองรับด้านการท่องเที่ยวของอำเภอปัว เพื่อนำไปสู่การจัดอันดับความสำคัญโดยใช้เกณฑ์ในการตัดสินอยู่ 12 รายการหรือดัชนี คือ (1) ความมีชื่อเสียง (2) ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชม (3) ความมีเอกลักษณ์/คุณค่าเฉพาะเชิงการท่องเที่ยว (4) ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว (5) การสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น/อำเภอ/จังหวัด/ประเทศ (6) การสร้างเสริมความสามัคคี/ความภาคภูมิใจให้กับท้องถิ่น (7) การสร้างความเจริญให้กับชุมชนด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (8) การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม (9) คุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้ (10) การเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/นันทนาการของชุมชนท้องถิ่น (11) ความสามารถในการเลี้ยงตัวเอง และ (12) ความสามารถในการบริหารจัดการ

2.2) หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามความเสื่อมโทรม โดยใช้หลักเกณฑ์ในการตัดสินอยู่ 5 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านกายภาพ ได้แก่ เส้นทางที่เข้าถึงจากภายนอก เส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทาง/ป้ายสื่อความหมาย ระบบรักษาความปลอดภัย และการแบ่งเขตพื้นที่ของแหล่ง

(2) ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ/ห้องสุขา ที่จอดรถ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ที่พัก ระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา ระบบโทรคมนาคม ถึงขยะ

(3) ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

คุณค่าทางธรรมชาติ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้

(4) ด้านผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาชีพของชุมชนท้องถิ่น ผลกระทบต่อรายได้ของชุมชนท้องถิ่น การก่อให้เกิดปัญหาสังคม การก่อให้เกิดความขัดแย้งของชุมชนในสังคม การก่อให้เกิดการทำลายจิตสำนึกของชุมชน

(5) ด้านผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ได้แก่ ผลกระทบจากขยะ การก่อให้เกิดปัญหาเรื่องเสียง

3) การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

4) การสำรวจภาคสนามโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษา

1. การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมาท่องเที่ยวแบบพักแรมมากกว่าไป-กลับ การท่องเที่ยวอำเภอเป็นไปตามความคาดหวังและมีความประทับใจในการท่องเที่ยว การคาดการณ์ในอนาคตส่วนใหญ่จะกลับมาท่องเที่ยวใหม่ (ตาราง 2) และผลการศึกษาความพอใจพบว่า 3 อันดับแรกของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพอใจสูง ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เช่น วัดร่องแง วัดต้นแหลง วัดพระธาตุเบ็งสกัด อนุสาวรีย์ วัดปรังค์ 2) การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ดอยภูคา น้ำตก ล่องแพ และ 3) งานประเพณีประจำปี เช่น ดอกชมพูภูคาบาน เทศกาลกว้าง เรียงตามลำดับ (ตาราง 3)

อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีเกณฑ์ความพอใจเฉลี่ยน้อยกว่า 6.8 คะแนน ซึ่งหมายความว่าจะต้องมีการปรับปรุงเพื่อยกระดับมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว 3 อันดับ ได้แก่ 1) การเที่ยวชมวิถีชีวิตชนเผ่า เช่น ม้งเมี่ยนลัว 2) การท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นหรือหาได้ยาก เช่น ต้นดึกเคียม ต้นชมพูภูคา เป็นต้น และ 3) หมู่บ้านเครื่องเงินตำบลปากกลาง เรียงตามลำดับ (ตาราง 3)

ผลการศึกษาสรุปได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และงานประเพณีประจำปีเป็นจุดขายที่สำคัญที่สามารถสร้างความพอใจและความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ ในขณะที่กิจกรรมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม/วิถีชีวิต ยังคงเป็นกิจกรรมเสริมที่ต้องพัฒนาศักยภาพให้สามารถรองรับและสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวต่อไป

2. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ได้จากข้อมูลความพอใจของนักท่องเที่ยว ความคิดเห็นของผู้นำชุมชน และการสำรวจแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นนำมาคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาศักยภาพให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ ทั้งนี้การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการวางแผนและตัดสินใจเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยใช้หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามความสำคัญและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามความเสื่อมโทรมซึ่งได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ผลการประเมินสามารถสรุปได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง (>100 คะแนน) ได้แก่ 1) อุทยานแห่งชาติดอยภูคา 2) วัดปรังค์ 3) วัดต้นแหลง 4) วิถีชนเผ่าตำบลปากกลาง และ 5) โฮมสเตย์ตำบลศิลาเพชร

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวปานกลาง (ตั้งแต่ 80–100 คะแนน) ได้แก่ 1) น้ำตกศิลาเพชร 2) เครื่องเงินตำบลปากกลาง 3) เทศกาลกว้าง 4) วัดพระธาตุเบ็งสกัด และ 5) เทศกาลดอกชมพูภูคา

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวต่ำ (< 80 คะแนน) ได้แก่ 1) วัดร่องแง 2) วัดพระธาตุจอมแจ้ง 3) วัดพระธาตุจอมทอง และ 4) อนุสาวรีย์พญาผานอง (ตาราง 4 - 6)

ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวก็จะนำผลดังกล่าวมาจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนาโดยพิจารณาจากศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นเกณฑ์ แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงก็จะมี ความเร่งด่วนในการพัฒนาในอันดับต้น เนื่องจากได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องเข้าไปพัฒนาเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมและพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ อุทยานแห่งชาติดอยภูคา วัดปรังค์ วัดต้นแหลง วิถีชนเผ่าตำบลปากกลาง และโฮมสเตย์ตำบลศิลาเพชร ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำก็จะมี ความเร่งด่วนในการพัฒนาในอันดับท้ายๆ ได้แก่ วัดร่องแง วัดพระธาตุจอมแจ้ง วัดพระธาตุจอมทอง และอนุสาวรีย์พญาผานอง (ตาราง 4)

ตาราง 2 แสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยว		จำนวน (N=308)	ร้อยละ
1. รูปแบบการเดินทาง	ไป-กลับ	33	10.7
	พักค้างคืน	275	89.3
2. ความประทับใจ	ไม่ประทับใจ	32	10.4
	ประทับใจ	276	89.6
3. ความคาดหวังที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว	น้อยกว่าความคาดหวัง	42	13.6
	เป็นไปตามความคาดหวัง	227	73.7
	มากกว่าที่คาดหวัง	39	12.7
4. การคาดการณ์ในอนาคต	กลับมาเที่ยวใหม่	297	96.4
	ไม่กลับมา	11	3.6

ตาราง 3 แสดงระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอปัว

กิจกรรม	ระดับความพอใจ				SD.	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
	น้อย	ปานกลาง	มาก	รวม			
1. การท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น ดอยภูคา น้ำตก ล่องแพ	7 (4.1)	59 (34.7)	104 (61.2)	170 (100.0)	1.94	7.18	มาก
2. การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เช่น วัดต้นแหลง วัดปรังค์ เป็นต้น	4 (3.2)	35 (27.8)	87 (69.0)	126 (100.0)	1.94	7.41	มาก
3. โฮมสเตย์ตำบลศิลาเพชร	3 (5.4)	21 (37.5)	32 (57.1)	56 (100.0)	1.98	6.66	ปานกลาง
4. การท่องเที่ยวเฉพาะ เช่น ดันดิกเดียม	10 (8.9)	53 (47.3)	49 (43.8)	112 (100.0)	2.06	6.26	ปานกลาง
5. หมู่บ้านเครื่องเงินตำบลปากกลาง	8 (9.5)	31 (36.9)	45 (53.6)	84 (100.0)	2.03	6.39	ปานกลาง
6. เที่ยวชมวิถีชีวิตของชนเผ่า เช่น ม้ง เมี่ยน ลัวะ	8 (13.1)	21 (34.4)	32 (52.5)	61 (100.0)	2.10	6.31	ปานกลาง
7. งานประเพณีประจำปี เช่น ดอกชมพูภูคาบาน เทศกาลกว๋าง	5 (7.9)	20 (31.7)	38 (60.3)	63 (100.0)	2.23	6.92	มาก

หมายเหตุ กลุ่มตัวอย่างจะเลือกประเมินเฉพาะกิจกรรมที่ได้ทำแล้ว

ตาราง 4 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนา

อันดับ	แหล่งท่องเที่ยว	ความสำคัญ 100 คะแนน	ความ เสื่อมโทรม 100 คะแนน	ความเร่งด่วน 200 คะแนน	ระดับ ศักยภาพ	รูปแบบ การท่องเที่ยว
1	อุทยานแห่งชาติดอยภูคา	74.11	43.03	117.14	สูง	ธรรมชาติ
2	วัดปรางค์	72.55	33.45	106.00	สูง	ประวัติศาสตร์
3	วัดต้นแหลง	59.60	42.02	101.62	สูง	ประวัติศาสตร์
4	วิถีชนเผ่าตำบลปากกลาง	69.41	31.60	101.01	สูง	วัฒนธรรม/วิถีชีวิต
5	โฮมสเตย์ตำบลศิลาเพชร	79.21	21.68	100.89	สูง	วัฒนธรรม/วิถีชีวิต
6	น้ำตกศิลาเพชร	52.90	46.05	98.95	ปานกลาง	ธรรมชาติ
7	เครื่องเงินตำบลปากกลาง	65.88	31.59	97.47	ปานกลาง	สินค้าพื้นเมือง
8	เทศกาลกว้าง	63.92	26.72	90.64	ปานกลาง	ประเพณีและกิจกรรม
9	วัดพระธาตุเบ็งสกัด	54.50	34.12	88.62	ปานกลาง	ประวัติศาสตร์
10	เทศกาลดอกชมพูภูคา	63.53	25.04	88.57	ปานกลาง	ประเพณีและกิจกรรม
11	วัดร่องแงง	50.19	27.73	77.92	ต่ำ	ประวัติศาสตร์
12	วัดพระธาตุจอมแจ้ง	41.17	28.40	69.57	ต่ำ	ประวัติศาสตร์
13	วัดพระธาตุจอมทอง	38.04	25.04	63.08	ต่ำ	ประวัติศาสตร์
14	อนุสาวรีย์พญาผานอง	40.00	20.00	60.00	ต่ำ	ประวัติศาสตร์

ตาราง 5 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามความสำคัญ

รายการหรือดัชนี	ค่า น้ำหนัก	แหล่งที่ 1	แหล่งที่ 2	แหล่งที่ 3	แหล่งที่ 4	แหล่งที่ 5	แหล่งที่ 6	แหล่งที่ 7	แหล่งที่ 8	แหล่งที่ 9	แหล่งที่ 10	แหล่งที่ 11	แหล่งที่ 12	แหล่งที่ 13	แหล่งที่ 14
1) ความมีชื่อเสียง/เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	5	20	10	15	20	15	10	10	10	15	20	20	15	15	15
2) ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมเยือน	3	12	3	6	12	9	3	3	3	6	12	9	9	9	6
3) ความมีเอกลักษณ์/คุณค่าเฉพาะเชิงการท่องเที่ยว	5	25	5	20	25	15	15	15	15	10	20	20	15	15	20
4) ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว	5	15	15	15	15	20	15	5	5	20	20	20	20	20	20
5) การสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น/อำเภอ/จังหวัด/ประเทศ	3	6	9	3	9	6	6	3	3	3	15	12	12	12	12
6) การส่งเสริมความสามัคคี/ความภาคภูมิใจให้กับท้องถิ่น	5	20	20	25	20	15	15	15	15	15	25	20	20	20	20
7) การสร้างความเจริญให้กับชุมชนด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	3	12	6	6	9	6	6	6	3	3	12	12	9	9	9
8) การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม	5	15	15	20	20	15	15	10	5	5	20	15	15	15	15
9) คุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้	4	20	8	16	16	12	12	12	12	12	16	12	8	12	12
10) การเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/นันทนาการของชุมชนท้องถิ่น	5	15	20	10	15	10	15	10	10	5	10	10	15	15	15
11) ความสามารถในการเลี้ยงตัวเอง	3	9	9	6	9	6	6	6	6	3	12	12	9	6	9
12) ความสามารถในการบริหารจัดการ	5	20	15	10	15	10	10	10	10	5	20	15	15	15	15
รวมค่าน้ำหนัก	51	189	135	152	185	139	128	105	97	102	202	177	162	163	168
ร้อยละ		74.11	52.9	59.6	72.55	54.50	50.19	41.17	38.04	40.0	79.21	69.41	63.53	63.92	65.88
หมายเหตุ	แหล่งที่ 1 คือ อุทยานแห่งชาติตาดโตน แหล่งที่ 5 คือ วัดพระธาตุบังสุก แหล่งที่ 9 คือ อุบลราชธานี แหล่งที่ 13 คือ เทศกาลวิ่ง แหล่งที่ 14 คือ เครื่องเงินตำบลปากกลาง														
	แหล่งที่ 2 คือ วัดบ้านค้อ แหล่งที่ 6 คือ วัดบ้านค้อ แหล่งที่ 10 คือ โฮมสเตย์ตำบลค้อ แหล่งที่ 14 คือ เครื่องเงินตำบลปากกลาง														
	แหล่งที่ 3 คือ วัดบ้านค้อ แหล่งที่ 7 คือ วัดพระธาตุจอมแจ้ง แหล่งที่ 11 คือ วิถีชุมชนตำบลปากกลาง														
	แหล่งที่ 4 คือ วัดบ้านค้อ แหล่งที่ 8 คือ วัดพระธาตุจอมทอง แหล่งที่ 12 คือ เทศกาลดอกพญาเสือ														

ตาราง 6 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามความเสื่อมโทรม

รายการหรือดัชนี	ค่า น้ำหนัก	แหล่งที่ 1	แหล่งที่ 2	แหล่งที่ 3	แหล่งที่ 4	แหล่งที่ 5	แหล่งที่ 6	แหล่งที่ 7	แหล่งที่ 8	แหล่งที่ 9	แหล่งที่ 10	แหล่งที่ 11	แหล่งที่ 12	แหล่งที่ 13	แหล่งที่ 14
1) ด้านกายภาพ															
1.1) เส้นทางที่เข้าถึงจากภายนอก	5	10	20	20	5	10	10	15	15	5	5	15	5	5	15
1.2) เส้นทางการเดินทางชมภายในแหล่งท่องเที่ยว	5	20	20	20	5	15	5	15	5	5	5	15	5	5	15
1.3) ป้ายบอกทาง/ป้ายสื่อความหมาย	5	20	25	20	25	20	20	15	15	5	15	20	15	5	20
1.4) ระบบรักษาความปลอดภัย	5	20	20	20	5	10	5	5	5	5	5	5	5	5	5
1.5) การแบ่งเขตพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว	3	9	6	3	9	6	3	3	3	3	3	6	3	3	6
2) ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ															
2.1) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	3	9	12	9	12	9	9	3	3	3	3	9	3	3	9
2.2) ห้องน้ำ/ห้องสุขา	5	5	15	20	20	20	15	15	10	5	5	5	5	5	5
2.3) ที่จอดรถ	5	5	15	20	10	5	10	10	5	5	5	5	5	5	5
2.4) ร้านอาหาร	3	3	6	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
2.5) ร้านขายของที่ระลึก	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
2.6) ที่พัก	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
2.7) ระบบไฟฟ้า	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
2.8) ระบบน้ำประปา	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
2.9) ระบบโทรคมนาคม	5	20	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
2.10) ถึงขยะ	5	15	20	15	5	15	10	10	10	5	5	15	10	15	15

หมายเหตุ แหล่งที่ 1 คือ อุทยานแห่งชาติดอยภูคา แหล่งที่ 5 คือ วัดพระธาตุเบ็งสกัด แหล่งที่ 9 คือ อนุสาวรีย์พญานาง
 แหล่งที่ 2 คือ วัดดอยภูคา แหล่งที่ 6 คือ วัดร่องมิ่ง แหล่งที่ 10 คือ โคมลอยวัดดอยภูคา
 แหล่งที่ 3 คือ วัดต้นแหลง แหล่งที่ 7 คือ วัดพระธาตุจอมแจ้ง แหล่งที่ 11 คือ วิถีชนเผ่าตำบลภูคา
 แหล่งที่ 4 คือ วัดปรังค์ แหล่งที่ 8 คือ วัดพระธาตุจอมทอง แหล่งที่ 12 คือ เทศกาลดอกชมพูภูคา

ตาราง 6 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามความเสื่อมโทรม (ต่อ)

รายการหรือดัชนี	ค่า น้ำหนัก	แหล่งที่ 1	แหล่งที่ 2	แหล่งที่ 3	แหล่งที่ 4	แหล่งที่ 5	แหล่งที่ 6	แหล่งที่ 7	แหล่งที่ 8	แหล่งที่ 9	แหล่งที่ 10	แหล่งที่ 11	แหล่งที่ 12	แหล่งที่ 13	แหล่งที่ 14
3) ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว															
3.1) คุณค่าทางธรรมชาติ	5	15	10	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
3.2) คุณค่าทางประวัติศาสตร์	5	15	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
3.3) คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
3.4) คุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้	5	10	5	10	20	10	5	5	5	5	5	5	5	5	5
4) ด้านผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม															
4.1) การเปลี่ยนแปลงอาชีพของชุมชนท้องถิ่น	5	10	10	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
4.2) ผลกระทบต่อรายได้ของชุมชนท้องถิ่น	5	10	10	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	15	5
4.3) การก่อให้เกิดปัญหาสังคม	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
4.4) การก่อให้เกิดความขัดแย้งของชุมชน	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
4.5) การก่อให้เกิดการทำลายจิตสำนึกของชุมชน	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
5) ด้านผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม															
5.1) ผลกระทบจากขยะ	5	20	20	10	5	10	5	5	5	5	5	10	10	15	10
5.2) การก่อให้เกิดปัญหาเรื่องเสียง	5	5	15	20	15	10	5	5	5	5	5	15	10	15	15
รวมค่าน้ำหนัก	119	256	274	250	199	203	165	169	149	119	129	188	149	159	188
ร้อยละ															
แหล่งที่ 1 คือ อุทยานแห่งชาติดอยภูคา	แหล่งที่ 5 คือ วัดพระธาตุบังบัด	แหล่งที่ 9 คือ อุสุวรีทยานานอง	แหล่งที่ 13 คือ เทศบาลวัง												
แหล่งที่ 2 คือ น้ำตกศิลาเพชร	แหล่งที่ 6 คือ วัดร่องแง	แหล่งที่ 10 คือ โพนเสมตย์ตำบลศิลาเพชร	แหล่งที่ 14 คือ เครื่องเงินตำบลปากกลาง												
แหล่งที่ 3 คือ วัดต้นหมอง	แหล่งที่ 7 คือ วัดพระธาตุจอมแจ้ง	แหล่งที่ 11 คือ วิถีชนเผ่าตำบลปากกลาง													
แหล่งที่ 4 คือ วัดปรังค์	แหล่งที่ 8 คือ วัดพระธาตุจอมทอง	แหล่งที่ 12 คือ เทศบาลดอยชมพูภูคา													

ผลการจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนาประกอบกับการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนซึ่งเป็นสภาวะแวดล้อมภายใน (Internal Factors) มาวิเคราะห์ร่วมกับโอกาสและอุปสรรคจากการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก (External Factors) ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอำเภอปัว มาวิเคราะห์หาคำศักยภาพและโอกาสของการท่องเที่ยวอำเภอปัว จังหวัดน่าน ว่าอยู่จุดใด ทิศทางในอนาคตจะเป็นอย่างไร สามารถกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอำเภอปัว² ได้ดังตาราง 7

ตาราง 7 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์	แนวทาง
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก	1) การพัฒนาและเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว 2) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการรักษาความปลอดภัย
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน	1) การจัดโซนการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้า บริการ และการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	1) การส่งเสริมและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชายแดน 2) การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาสินค้าของฝากของที่ระลึก 4) การพัฒนาแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือกับแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอปัว 5) การพัฒนาการประชาสัมพันธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว	1) การกระจายอำนาจด้านบุคลากรและงบประมาณให้กับท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) การบูรณาการและการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับชุมชน

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ อาทิ งานด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการสูง เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีงบประมาณจำกัด เมื่อเทียบกับภารกิจที่ได้รับ การถ่ายโอน ดังนั้นงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค หรือโครงการตามนโยบายเฉพาะกิจ เป็นต้น และควรจัดให้มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดเกณฑ์การประเมินและความพร้อมในการพัฒนาแต่ละด้านเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน และยังเป็นการสนับสนุนระบบและกลไกการจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการพัฒนาการท่องเที่ยว

คือการพัฒนาเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงได้ตลอดเส้นทาง นั้นหมายความว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องมีการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อเพิ่มกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาในพื้นที่มากขึ้นและเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่ได้เรียนรู้และการพักผ่อน สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เส้นทางการท่องเที่ยวนั้นได้รับความนิยม และจะทำให้นโยบายด้านการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะพื้นที่ศึกษาที่อำเภอปัว ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของจังหวัดน่าน และมีโอกาสในการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวชายแดนเมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียนจากโครงการประสานความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และจังหวัดน่านของไทย ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม โดยจะมีการส่งเสริมให้มีการสำรวจ

² รายละเอียดสามารถหาอ่านได้ที่รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอปัว จังหวัดน่าน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกัน และการสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมร่วมกัน ทำให้ในอนาคตอำเภอปัวจะได้รับประโยชน์ในเชิงการท่องเที่ยว และโครงการพัฒนาด้านชายแดนห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เป็นเส้นทางผ่านแดนไปท่องเที่ยวยังประเทศลาว เพื่อไปยังเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวในอำเภอปัวขยายตัวมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการศึกษา

การท่องเที่ยวอำเภอปัวมีกิจกรรมการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และงานประเพณีประจำปีเป็นจุดขายที่สำคัญที่สามารถสร้างความพอใจและความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ ในขณะที่กิจกรรมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม/วิถีชีวิต ยังคงเป็นกิจกรรมเสริมที่ต้องพัฒนาศักยภาพให้สามารถรองรับและสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของมิ่งสรรพ ขาวสอาด (2549) ที่พบว่าประเทศไทยมีแหล่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากที่สุด โดยสิ่งดึงดูดใจที่มีศักยภาพสูงในประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อาหาร และอัยาศัยของผู้คน ดังนั้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวสิ่งสำคัญคือการค้นหาอัตลักษณ์และจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวให้ได้เพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจัดอันดับความเร่งด่วนในการพัฒนาเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นของภาครัฐโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดเกณฑ์และความพร้อมในการพัฒนาแต่ละด้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเทิดชาย ช่วยบำรุง (2552) ที่พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวใน 5 ด้านได้แก่ 1) ด้านการตลาดการท่องเที่ยว 2) ด้านการแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ 3) ด้านการให้บริการท่องเที่ยว 4) ด้านการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และ 5) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และเป็นไปตามภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยตามประกาศคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 2) ได้กล่าวถึง

การกระจายอำนาจด้านการท่องเที่ยวมาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากเป็นที่ตั้งของทรัพยากรธรรมชาติหลายประเภท อาทิ ชายหาด ภูเขา ถ้ำ น้ำตก ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมทั้งประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนที่สามารถส่งเสริมและให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ททรัพยากรอันมีค่าเหล่านี้สามารถนำมาพัฒนาให้มีมูลค่าเพิ่มเป็นแหล่งรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นได้ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภายนอกชุมชนเข้ามาซื้อสินค้าบริการของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องเพราะการท่องเที่ยวเป็นภาคธุรกิจที่สำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นจึงกระจายอำนาจการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยกระจายการมีส่วนร่วมลงสู่ระดับท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยนี้นำเสนอผลการศึกษาพฤติกรรมและความพอใจของนักท่องเที่ยวต่องิจกรรมการท่องเที่ยว อำเภอปัว และการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยมีวิธีการศึกษาได้แก่ 1) การสอบถามจากนักท่องเที่ยว จำนวน 308 คน 2) การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว 3) การจัดสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการและผู้นำชุมชน และ 4) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ

ผลการศึกษาสรุปได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และงานประเพณีประจำปีเป็นจุดขายที่สำคัญที่สามารถสร้างความพอใจและความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ ในขณะที่กิจกรรมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม/วิถีชีวิต ยังคงเป็นกิจกรรมเสริม จากผลดังกล่าวนำไปใช้ประกอบการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการวางแผนและตัดสินใจเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยใช้หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามความสำคัญและการประเมินสามารถสรุปได้ดังนี้ แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง ได้แก่ 1) อุทยานแห่งชาติดอยภูคา 2) วัดปรังค์ 3) วัดต้นแหลง 4) วิถีชนเผ่าตำบลปากลาง และ 5) โฮมสเตย์ตำบลศิลาเพชร ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวปานกลาง ได้แก่ 1) น้ำตกศิลาเพชร 2) เครื่องเงินตำบลปากลาง 3) เทศกาลกว๋าง 4) วัดพระธาตุเบ็งสกัด และ

5) เทศกาลดอกชมพูภูคา และแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวต่ำ ได้แก่ 1) วัดร่องแง 2) วัดพระธาตุจอมแจ้ง 3) วัดพระธาตุจอมทอง และ 4) อนุสาวรีย์พญาผานอง

ผลการประเมินดังกล่าวจะนำมากำหนดกลยุทธ์และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอำเภอปัว เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอปัว จะต้องทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ โดยเฉพาะการนำยุทธศาสตร์และแผนงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่การปฏิบัติ จึงจะสามารถยกระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการขยายตัวด้านท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการทำกิจกรรมหลากหลายในเส้นทางท่องเที่ยวอำเภอปัว ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดน่าน

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการอาทิจานด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการสูง เนื่องจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีงบประมาณจำกัด เมื่อเทียบกับภารกิจที่ได้รับ การถ่ายโอน ดังนั้นงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

หรือโครงการตามนโยบายเฉพาะกิจ เป็นต้น และควรจัดให้มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดเกณฑ์การประเมินและความพร้อมในการพัฒนาแต่ละด้านเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน และยังเป็นการสนับสนุนระบบและกลไกการจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่สนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณเทศบาลตำบลปัว เทศบาลตำบลศิลาแลง องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาเพชร องค์การบริหารส่วนตำบลปากกลาง องค์การบริหารส่วนตำบลวรนคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย ขอขอบคุณดร.วศิน ปัญญาวุฒระกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศศิมา เจริญกิจ คณะนักวิจัย และขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร.มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคุณภราเดช พยัฆวิเชียร ที่ปรึกษาโครงการวิจัยที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์กับนักวิจัยมาโดยตลอด

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือท่องเที่ยวไทย.
- ประกาศคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2551). การบังคับใช้แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจ.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ. (2549). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในลุ่มแม่น้ำโขง 2. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ และคณะ. (2556). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอบัว จังหวัดน่าน. รายงานฉบับสมบูรณ์. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเรศวร.
- รสสุคนธ์ ประดิษฐ์. (2556). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Louis M. Rea, Richard A. Parker. (1997). *Designing and Conducting Survey Research*. San Francisco: Jossey-Bass Inc.